

- communication of future teachers of music in the process of vocal and choral activities. *Moderní věda*. Praha. Česká republika, Nemoros. 2022. № 1. P. 72-82. https://drive.google.com/file/d/17iV0kthZ_olMAWgveL_dtpnSqPZGu4Z/view
10. Sidorova Iryna, Smolina Olha, Khomiakova Olha Andriichuk Petro, Romaniuk Lesia. Introduction of the latest teaching practices and development of the educational process in the field of culture and art: the experience of EU countries. *Revista de Tecnología de Información y Comunicación en Educación*. Volumen 16, N° 2. 2022. P. 70-81. <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2022.16.02.4>
11. Зузяк Т.П., Білозерська Г.О., Кравцова Н.С., Сізова Н.С. Технології інтегрованого поліхудожнього навчання майбутніх учителів мистецьких дисциплін. Науковий часопис. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Київ. №87. 2022. С.30-33. <https://doi.org/10.31392/NPU-ps.series5.2022.87.06>

УДК 37.036:78.071.2

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-PIATE-2025.5.14>**Замишляєв Д. В.**

викладач

Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського,

м.Вінниця, Україна

dimazamyshlyayev@gmail.com**Мозгальова Н. Г.**

доктор педагогічних наук, професор

Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського

м.Вінниця, Україна

mozgaliovan@gmail.com**Селезньов С. М.**

викладач

Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського,

м.Вінниця, Україна

e-mail: irina.sergey.seleznyova@gmail.com

РОЗВИТОК ГРИ НА УДАРНИХ ІНСТРУМЕНТАХ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ: ОСНОВНІ ТРУДНОЩІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Анотація. Публікація присвячена аналізу основних труднощів, з якими стикаються підлітки (12–17 років) в процесі опанування гри на ударних інструментах. На основі вивчення наукових праць із музичної педагогіки, вікової психології й власного педагогічного досвіду визначено шляхи їх подолання.

Ключові слова: мотивація, музична педагогіка, підлітковий вік, рудимент-техніка, ударна установка.

Abstract. This publication analyzes the principal challenges encountered by adolescents (ages 12–17) as they learn to play percussion instruments. Drawing on research in music pedagogy, developmental psychology, and the author's own teaching experience, it identifies effective strategies for overcoming these difficulties.

Keywords: adolescence; percussion unit; musical pedagogy; rudiment technique; motivation.

Постановка наукової проблеми. Гра на ударних інструментах має потужний вплив на розвиток координації, реакції, швидкості та точності попадання на клавіші ксилофону. Опанування цього інструменту також викликає позитивні емоції та почуття. Починати вивчати цей інструмент в підлітковому віці дуже не просто. Адже 12–17 років – це перехідний період якому змінюється фізіологічні, емоційні властивості, також відбуваються когнітивні та інтелектуальні зміни. Треба бути зацікавленим, захопленим, мати велике бажання для того щоб почати витратити багато часу на формування навичок гри на ударних інструментах. Статистика свідчить, що близько 50% учнів припиняють навчання на музичному інструменті не досягнувши 17 років. Вони втрачають зацікавленість, мотивацію, а також можуть виникати фізіологічні, соціальні, та фінансові проблеми тощо.

Мета – з'ясувати типові труднощі підлітків у навчанні гри на ударних інструментах і обґрунтувати педагогічні шляхи їх подолання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В даній публікації були обрані за основу дослідницькі роботи: Н. Мозгальової, І. Барановської, М. Прохницького, О. Селезньова, Т. Кириченко, Т. Сироежко та Іулія Папагеоргі – кипрська науковиця-психолог і музикознавець, відома дослідженнями у сфері музичної психології, зокрема тривожності перед виступом.

Виклад основного матеріалу. У контексті навчання гри на ударних інструментах дане питання набуває специфічних форм: виникає потреба в розвиненій координації гри на ударній установці, в оволодінні складними ритмічними малюнками, в підтримці мотивації до щоденних вправ тощо. Водночас підлітки переживають мотиваційну кризу – зміна цінностей та інтересів, посилення потреби в автономії – що може ускладнювати систематичне навчання. Розуміння основних бар'єрів на шляху навчання гри на ударних інструментах у підлітковому віці та пошук ефективних шляхів їх подолання є актуальним завданням сучасної педагогіки.

Фізіологічні особливості та бар'єри. Підлітковий вік характеризується нерівномірністю фізичного розвитку: активний ріст, гормональні зміни, розвиток м'язової системи та моторики. Загалом до 12–13 років у дітей помітно покращується координація рухів і моторні навички, що створює сприятливі умови для інтенсивнішого опанування ударних інструментів. Деякі дослідники зауважують, що діти молодшого віку, через незрілість опорно-рухового апарату та недостатню концентрацію уваги можуть потребувати спрощеного підходу: наприклад, їм легше розпочати з інструментів, що не потребують надто складних дрібних рухів (клавішні чи елементарні ударні).

У підлітків таких обмежень менше, однак інші фізіологічні аспекти виходять на перший план. Зокрема, важливу роль відіграє розвиток дрібної моторики пальців і синхронізація рухів рук і ніг – для гри на ударній установці необхідно незалежно контролювати чотири кінцівки одночасно, слухати, та завчасно уявляти, та бачити куди саме будуть ударяти палочки в наступну мить. Навіть добре фізично розвинені учні можуть спочатку відчувати значне навантаження, виконуючи координаційно складні ритмічні малюнки. Окрім координації, фізичним бар'єром може бути витривалість і сила. Гра на

барабанній установці (особливо в рок-стилі) вимагає значних енерговитрат; підлітки з несформованою м'язовою витривалістю швидше втомлюються, що впливає на якість виконання різноманітних творів різної складності. Також слід врахувати фізіологію слуху: ударні інструменти є дуже гучними, і тривале заняття без захисту може призвести до слухового стомлення або навіть травм. Учні-підлітки не завжди усвідомлюють цю небезпеку, що потребує педагогічного контролю (використання берушів, навушників, спеціальне обладнання яке сприяє тихішому звучанню, регулювання гучності).

Що стосується психоемоційних бар'єрів, які в процесі навчання гри на ударних інструментах є часто непомітними, проте сильно впливають на результат. Одним з них є тривожність та страх сцени. Підлітковий вік – період підвищеної чутливості до оцінки з боку оточення; самооцінка в цей час нестабільна і залежить від успіхів та невдач. Відповідно, публічний виступ або навіть виконання твору перед не великою кількістю людей може викликати значний стрес. Дослідження показують, що музично-виконавська тривожність є широко поширеною серед підлітків. Вона проявляється у фізичних симптомах: (тремтіння рук, пітливість, серцебиття), когнітивних (нав'язливі думки про можливу помилку) та емоційних (страх, паніка) реакціях.

І. Пападзеоргі у 2021 р. виокремила кілька типів юних музикантів за рівнем тривожності: частина з них – високо-тривожні учні з негативним сприйняттям себе, схильні до дезадаптивної форми музично-виконавської тривожності. Такі підлітки можуть сумніватися у своїх здібностях, боятися осуду, що в підсумку гальмує їхній прогрес (вони уникають складних творів, мінімізують виступи або взагалі покидають заняття). Інша частина – помірно тривожні, які теж відчувають невпевненість і дещо нижчу мотивацію, намагаючись захистити власну самооцінку. Лише менша частка – низько-тривожні, впевнені в собі учні, які сприймають хвилювання як стимул і мають високу мотивацію [6, с. 2, 3]. Ці дані свідчать, що психоемоційний стан учнів, які приходять навчатися гри на ударних інструментах є дуже різним і вимагає індивідуального підходу.

Окрім тривожності, варто відзначити й емоційно-вольові труднощі: підліткам буває складно довго утримувати увагу, долати миттєві імпульси (наприклад, бажання грати тільки те, що легко і подобається, уникаючи рутинних вправ). Тому, формування вольових якостей – витримки, терплячості у відпрацюванні складних технічних елементів – є частиною виховної роботи викладача ударних інструментів. Як відомо, музичне навчання залучає пізнавальну, емоційно-вольову та мотиваційну сфери дитини, і всі ці сфери треба розвивати гармонійно. Якщо емоційна сфера перебуває в дисбалансі (скажімо, учень емоційно нестабільний, легко впадає у фрустрацію при невдачі), то й музичний прогрес гальмується. З цього приводу варто відзначити методику інтелектуально-емоційного впливу, розроблену Н. Мозгальновою та І. Барановською, що спрямована на «поетапний розвиток асоціативного мислення, інтелектуальних здібностей, формування емоційних та вольових якостей» [2, с. 119-127].

Навчання гри на музичних інструментах вимагає від учня розвинених когнітивних здібностей: уваги, пам'яті, здатності до багатозадачності, просторово-часового мислення. В контексті ударних інструментів часто спостерігається проблема з нотною грамотністю та читанням ритму. М. Прохніцький, досліджуючи систему підготовки учнів ударного класу, відзначає, що загальною проблемою є недостатній пріоритет розвитку ритмічної стійкості та навичок читання з листа. Нерідко у початкових класах музичних шкіл дітей-фахівців з ударних більше навчають гри на мелодичних (звуквисотних) ударних інструментах – наприклад, ксилофоні – і менше уваги приділяють тренуванню ритму на малому барабані, ударній установці. Внаслідок цього учні старших класів можуть мати прогалини у ритмічному розвитку: їм важко точно витримувати пульс, швидко розібрати ритмічний рисунок нового твору, синхронно грати з ансамблем [3, с. 196-199]. М. Прохніцький підкреслює, що навчальний репертуар для юних ударників має поступово і планомірно ускладнюватися, щоб розвивати технічні вміння та навички читання з листа від самого початку навчання. Наявні типові програми часто пропонують або надто складні етюди для ранніх етапів навчання або з розбалансованим змістом, що не забезпечує системності у формуванні відповідних навичок.

О. Селезньов вважає, що праця та регулярність (система) – це запорука успіху. Багато людей займаються на куражі. Їм дуже подобається: цікаво, нові враження. Але перший вогник натхнення згасає швидко, і замість того, щоб його підтримувати – багато хто припиняє заняття. Якщо початковий ентузіазм не переходить у регулярний вклад часу та праці (іноді навіть через силу), на успіх можна не розраховувати [4, с. 5].

На думку Д. Замишляєва – професійна компетентність викладача гри на ударних інструментах охоплює рівень володіння необхідними й достатніми знаннями в галузі музичного мистецтва, інтегрованими з уміньми та навичками їх практичного застосування в мистецько-освітній діяльності, і розглядається як результат освітнього процесу. Вона відображає здатність фахівця діяти в умовах професійної «ситуації невизначеності», де знання є базовим фундаментом, а вирішальне значення мають уміння, навички, досвід і здатність ефективно виконувати професійні обов'язки [1, с. 73].

Українська дослідниця О. Сироежко у своїй роботі, присвяченій музично-естетичному вихованню підлітків, виділяє мотиваційно-ціннісний компонент як один із ключових в структурі музичної вихованості особистості. Зміст цього компоненту – особистісна потреба підлітка у грі на інструменті, стійкий інтерес до музики, прагнення до творчої самореалізації у музичному мистецтві. Якщо цей внутрішній мотив сформований, навчання відбувається значно успішніше: підліток самостійно шукає нові знання, більше часу присвячує інструменту, долає технічні труднощі з завзяттям [5, с. 252].

Висновки. Підлітковий вік є критичним періодом у розвитку музиканта, коли може статися як стрімкий стрибок у майстерності, так і небезпека застою чи припинення занять. Проведений аналіз показав, що основні труднощі навчання гри на ударних інструментах у цьому віці мають різну природу – від

фізичних (недостатня координація, витривалість, ризик перенапруження) через когнітивні (складність освоєння ритмічної мови, читання нот, багатозадачність виконання) та мотиваційні (втрата інтересу, конфлікт між особистими уподобаннями і навчальними вимогами) до психоемоційних (підвищена тривожність, невпевненість, стрес від оцінювання).

Кожна з цих обставин може уповільнити розвиток та прогрес гри на музичному інструменті. Щоб зберегти інтерес учня до гри на ударних інструментах, важливо щоб викладач підтримував зацікавленість в подальшому навчанні, розкривав творчі та креативні здібності, тільки тоді музика стане не тільки обов'язком, а справжнім способом самовираження та розвитку.

Список використаних джерел:

1. Замишляєв Д.В. (2025) Мистецтво в культурі сучасності: теорія та практика навчання. Збірник наукових праць том 1 м.Вінниця с. 73
2. Мозгальова Н. Г., Барановська І. Г. Емоційно-інтелектуальний потенціал у розвитку творчої особистості вчителя музики. Актуальні питання мистецької освіти та виховання: наукове видання Суми: ФОП Цьома С. П., 2019. Вип. 1–2 (13–14). с. 119-127.
3. Прохніцький М. М. (2021). Розвиток музично-ритмічного чуття, читання з листа та технічних здібностей учнів класу ударних інструментів початкової школи. Музика в системі мистецької освіти: взаємини та протидії: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації. Одеса. с. 196-199.
4. Селезньов О. (2022) #Я _барабанщик. Супер метод гри на барабанах: підручник. Одеса с. 5-7.
5. Сироєжко О. В. (2020). Музично-естетичне виховання підлітків засобами народно-інструментального виконавства у позашкільних навчальних закладах: автореф. дис. канд. пед. наук. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського. с. 12.
6. Papageorgi I. (2021). Typologies of Adolescent Musicians and Experiences of Performance Anxiety Among Instrumental Learners. *Frontiers in Psychology*, 12: 640, Article 667451